

Zeminin hakir, semanın ve yıldızların ise süslü saraylar olmasını izah eder misiniz? Yıldızların dünyaya göre güzelliği nasıl oluyor? Ateşin topraktan üstünlüğünü nasıl anlamalıyız?

Hakaret ifadesi nisbî ve izafî bir mefhumdur. Mesela sema üstte, zemin altta olursa, zemin hakir, sema ise ulvi sayılır. Hayat noktasında ise dünya ulvi, sema ise hakir olur. Zira maddî hayat sadece dünyaya tahsis edilmiştir. Büyüklük ve azamet noktasından bakarsak, sema aziz iken, küremiz zelildir ve ufaktır, yani hakirdir.

Evet, semaya nisbetle çok küçük ve basit kalan dünyada sayısız hayat sahiplerini yaratıp sema gibi büyük ve azametli saraylarda oraya münasip sekeneleri ve hayatları icat etmemek hikmete zıttır. Dünyanın semaya nisbetle hakirliği azamet bakımındandır. Yoksa rütbe ve kıymet bakımından dünya semadan geri kalmaz, belki daha kıymetli ve daha rütbelidir.

Ateş ve toprağa da aynı zaviyeden bakmak gerekir. Toprak bütün hayata kaynaklık ve menşe olmak noktasından çok üstün iken, letafet ve kesafet noktasından ateşten aşağıdır. Yoksa her hususta şu bundan üstün, bu ondan aşağı demek yanlış olur.

Her bir isim ve sıfatın bir arşı, yani galip olduğu bir sahası ve dairesi vardır. Orada o isim ve sıfat galiben tecellî eder, hüküm onundur, diğer isim ve sıfatlar onun gölgesinde ve emrindedir.